
Voorwoord

Echt Nieuws

Het is niet gemakkelijk om je goed voor te bereiden op de adoptie van een kind uit het buitenland en je omgeving hierover te informeren. Waar moet je op afgaan? Vrienden en familie kennen adoptie vaak alleen maar uit de krant of van Spoorloos op TV. Terwijl aspirant pleegouders het lastig vinden om hun omgeving in te lichten omdat pleegzorg nogal onbekend is bij het grote publiek, is het voor aspirant adoptieouders weer om een andere reden ingewikkeld om over de adoptieplannen te beginnen. Zodra het woord adoptie valt, komen de verhalen los, en die verhalen zijn vaak flink gepeperd en gekruid met negatieve beelden uit de media.

Slecht nieuws is pas echt nieuws. Dat lijkt in ieder geval wel de lijfspreuk van veel journalisten die over adoptie berichten. Zo werd ik een keer benaderd door een journalist die een artikel wilde schrijven over volwassen geadopteerden die het criminele pad opgaan en geweld plegen. Hij was overtuigd van een verband tussen adoptie en geweldsdelicten en vroeg mij om onderzoek waaruit dat duidelijk naar voren komt. Dergelijk onderzoek bestaat niet in Nederland, vertelde ik hem, en vergelijkbaar onderzoek - bijvoorbeeld naar gedragsproblemen - wijst ook niet in die richting. Hoe komt het toch dat journalisten keer op keer veronderstellen dat er een systematisch verband is tussen adoptie en negatieve eigenschappen? Waarom is het stil in de media als de uit Korea geadopteerde harpiste Lavinia Meijer de belangrijke Nederlandse Muziekprijs wint? Waarom is er dan geen enkele journalist die aan mij vraagt: is er een verband tussen adoptie en uitzonderlijk talent? Komt het buitengewoon vaak voor dat geadopteerden prestigieuze prijzen winnen of een uiterst succesvol leven leiden?

Het is schrijnend dat de verhalen over adoptie in de media vaak zo negatief zijn. Dat is namelijk volstrekt onterecht als we uitgaan van wetenschappelijk onderzoek naar de ontwikkeling van adoptiekinderen en volwassen geadopteerden. We hoeven daarbij zelfs niet over één nacht ijs te gaan. Er is in Nederland en wereldwijd zoveel wetenschappelijk onderzoek naar adoptie gedaan dat de conclusies zo robuust zijn als het ijs bij een Elfstedentocht. Kinderen gaan er op alle terreinen van hun ontwikkeling flink op vooruit wanneer ze vanuit een situatie van afstand of verlatenheid in een adoptiegezin worden opgenomen. Lichamelijke ontwikkeling, gehechtheid, intelligentie, zelfwaardering, op al deze gebieden vindt er na de adoptie een opvallende groeispurt plaats. Er wordt zoveel ingehaald dat adoptie met recht een positieve interventie in het leven van een kind genoemd mag worden. Dat wil uiteraard niet zeggen dat het pad van adoptiekinderen en volwassen geadopteerden altijd over rozen gaat. Voor een minderheid van de geadopteerden moet relatief vaak hulp ingeroepen worden, als er bijvoorbeeld gedragsproblemen of psychische moeilijkheden zijn, of leerproblemen op school. Ik heb het bewust over een minderheid want met de meeste geadopteerde kinderen en volwassenen gaat het opvallend goed, vooral als je bedenkt wat ze in hun eerste levensjaren allemaal hebben meegemaakt.

Dit boek geeft een actueel beeld over de adoptieprocedure en wat er allemaal komt kijken bij het adopteren van een kind uit het buitenland. Het staat boordevol relevante informatie over bijvoorbeeld adoptiekinderen met special needs. Door de vele aansprekende voorbeelden is het bovendien prettig leesbaar. Een wegwijzer die aspirant adoptieouders en hun familie en vrienden op weg kan helpen bij adoptie, dat vind ik nou echt nieuws!

Professor dr. Femmie Juffer

Hoogleraar Adoptie, Centrum voor Gezinsstudies, Universiteit Leiden

Woord vooraf

Over adoptie zijn heel veel boeken verschenen. Vrijwel al die boeken gaan over de psychosociale kant van adoptie en dan met name over de gevolgen van adoptie voor de kinderen, de *afstandsouders* en de *adoptieouders*. Een behoorlijk aantal van deze boeken is geschreven vanuit negatieve ervaringen. Daarmee zou een vooroordeel kunnen worden bevestigd dat adoptie kommer en kwel is, waarbij geadopteerden vooral onthecht en ongelukkig opgroeien. Voor *aspirant-adoptieouders* die zich oriënteren op een mogelijke procedure geen vrolijke literatuur. Gelukkig zijn er ook boeken en artikelen te vinden die wel de mooie kant van adoptie laten zien, zonder de ogen te sluiten voor de uitdagingen die voorkomen. Over adoptie is ook veel wetenschappelijk onderzoek beschikbaar. Verreweg de meeste onderzoeken, zoals de ‘Leiden Longitudinal Adoption Study’, zijn door hun opzet neutraal en onderbouwen op uitstekende wijze dat adoptie de beste beschermende maatregel is voor het kind dat niet bij de eigen ouders of familie kan opgroeien.

In Nederland zijn er voor volwassenen die zich oriënteren op het adoptieouderschap geen boeken beschikbaar die het proces van adoptie beschrijven, hoe dit in elkaar steekt, welke waarborgen er in wet- en regelgeving zitten en hoe heel veel spelers in het werkveld ervoor zorgen dat de meest ideale *match* voor een kind wordt gemaakt. Dit boek gaat dan ook niet over de wetenschap of over de psychologische of sociaal-maatschappelijke kant van adoptie. Het geeft geen antwoord op maatschappelijke discussies over dit onderwerp. Het beschrijft ook niet de onmenselijk moeilijke beslissing van afstandsouders en hun levenslange verbondenheid met het kind dat zij afstonden en in principe nooit meer terug zullen zien. Wat dit boek wel doet is uitleggen hoe in

Nederland het proces van het interlandelijk adopteren van een kind in zijn werk gaat. Daarmee is dit boek niet alleen geschikt voor aspirant-adoptieouders, maar ook voor hun netwerk van familie en vrienden, voor studenten, voor professionals binnen het werkveld en voor alle andere belangstellenden die zich in dit onderwerp willen verdiepen.

Ik hoop dat u met het lezen van 'Wegwijs in adoptie' een goed beeld krijgt van de manier waarop mijn prachtige maar complexe vakgebied in elkaar steekt. Zonder voorbehoud durf ik te zeggen dat ik een van de mooiste banen van Nederland heb en ik maak u daar graag deelgenoot van.

Macky Hupkes
Oudewater, januari 2015

Inleiding

Het werkveld van adoptiebemiddeling is enorm complex. Dit wordt veroorzaakt door het kwetsbare kind over wie beslist moet worden en door het aantal actoren in de keten, die ieder hun eigen missie, waarden, normen en waarheid hebben. Het kind is vrijwel altijd van een leeftijd dat het in de adoptie zelf geen stem heeft: er wordt over het kind beslist. Dat belast de volwassenen die hierbij betrokken zijn met een enorme verantwoording en draagt bij aan de veelomvattendheid van het proces.

De grote hoeveelheid verdragen, wet- en regelgeving binnen een internationaal werkveld dragen ook bij aan de complexiteit. Er wordt terecht geredeneerd vanuit het *belang van het kind* terwijl het juridische kader in Nederland vooral de rechten en plichten van ouders beschrijft. Niet alleen zijn er zowel nationaal als internationaal verschillende interpretaties van de formele juridische kaders, ook culturele verschillen tussen *zendende en ontvangende landen* en niet te vergeten politieke standpunten spelen een belangrijke rol in de wijze waarop afstand, adoptie en het proces worden bekeken en beoordeeld. In al die formaliteit van procedures is het een grote uitdaging voor de beleidsmakers, beslissers en uitvoerders om in al hun oprechtheid vast te houden aan datgene waar het in adoptie nu allemaal om gaat: het kind.

Sommige critici van adoptie beschrijven het werkveld als een markt die in stand wordt gehouden door zoekende *wensouders*. Dat degradeert die ouders tot gewetenloze eisers die alles ondernemen om hun kinderwens in vervulling te laten gaan en de mensen in het werkveld die dit mogelijk maken tot niets ontziende kinderhandelaren. De waarheid ligt gelukkig een stuk genuanceerder. **Adoptie is een kindbeschermingsmaatregel die alleen kan worden uitgevoerd door het inzetten van adoptieouders.**

Het mes snijdt daarmee aan twee kanten. Het belang van het kind en het belang van de adoptieouders gaan hand-in-hand: voor het kind is een beschermende maatregel nodig, de volwassenen willen een gezin vormen. Het kind en de adoptieouders hebben elkaar nodig. Wanneer zou blijken dat de belangen van de ouders en het kind niet meer samen gaan, dan moeten professionals zonder aarzeling voor het kind kiezen, ook al kan dat juridisch soms ingewikkeld zijn.

Wie in Nederland een kind wil adopteren, moet behalve vaardigheden op het gebied van bijvoorbeeld *sensitief ouderschap*, ook beschikken over voldoende financiële middelen, geduld en incasservermogen. De adoptieprocedure bestaat uit diepe dalen en hoge toppen, wat aspirant-adoptieouders vol kunnen houden omdat de beloning zo mooi is. Toch kan het lastig zijn om het optimisme vast te houden tijdens de jarenlange procedure, die soms al vooraf is gegaan door een uitgebreid medisch traject zonder resultaat. Het opstarten van een adoptieprocedure betekent dat de aankomende ouders klaar zijn voor het ouderschap. Dat wordt ook van ze gevraagd en ze moeten over hun keuzes en wensen al vrij snel verantwoording afleggen. De invulling van het ouderschap zal echter nog meerdere jaren op zich laten wachten. Dat uitgestelde ouderschap, de onzekerheid of de wens wel ingevuld gaat worden en de afhankelijke positie die aspirant-adoptieouders ervaren, kan diep emotioneel lijden veroorzaken. Een begripvolle omgeving en professionele begeleiding door bijvoorbeeld een psycholoog in moeilijke tijden, dragen eraan bij om met deze emoties om te kunnen gaan en het doel voor ogen te blijven houden.

De lange wachttijd kent verschillende mogelijke oorzaken. *Herkomstlanden* kunnen bijvoorbeeld voorkeur hebben voor bepaalde gezinsvormen, ze kunnen sluiten of hun voorwaarden wijzigen. Omdat *Vergunninghouders* over het algemeen samenwerken met ontwikkelingslanden is er vaak sprake van politieke, maatschappelijke en economische instabiliteit. Mensen met het hart op de goede plaats moeten hun werk doen met beperkte middelen. Dit draagt niet bij aan voorspelbare en vlotte procedures, terwijl dat wel is waar aspirant-adoptieouders behoefte aan hebben. Zij zullen dus moeten omschakelen en dat vraagt veel van ze. In de adoptiebemiddeling zijn de behoeften van het kind

het vertrekpunt. Wat is de achtergrond van het kind en welke ouders kunnen hier het beste mee omgaan. Dit kan voor wensouders lastig zijn om mee om te gaan, want zij zijn het die de rekening voor de procedure betalen, zowel emotioneel als financieel. Dan kan het steken als hun behoeften ondergeschikt zijn aan die van het kind. Belangrijke factoren in de doorlooptijd tot een kind in de armen kan worden gesloten zijn ook de keuzes die aspirant-adoptieouders maken tijdens het proces, hun gezinssamenstelling en hun leeftijd.

Wanneer de omgeving van de aankomende ouders begrijpt hoe de adoptieprocedure in elkaar zit, waarom het zo lang moet duren voordat een kind kan worden opgehaald en waarom er zoveel geld gemoeid is met adoptie, dan kan dat goed helpen op de momenten dat aspirant-ouders het zwaar hebben. Een welgemeend advies aan aspirant-adoptieouders is om gebruik te maken van de positieve ondersteuning die zij uit hun omgeving krijgen en de negatievelingen te negeren. Zij hebben hen niet nodig in dit proces. Het belang van het kind rechtvaardigt een zorgvuldige procedure. Dat kost tijd en dat kost geld.

***Ben en Roos** hebben zich ingeschreven voor de adoptieprocedure. Ze zijn enorm blij met hun besluit en stuiteren rond op hun grote roze wolk. De reactie van de zus van Roos valt echter erg tegen. Zij reageert ronduit afwijzend als ze zelfs zegt: 'Ik zal nooit kunnen houden van een kind dat niet van mij is'. Het is een eerlijke reactie, maar Roos is geschokt en de relatie tussen de zussen raakt behoorlijk bekoeld, tot verdriet van beiden. Roos bespreekt haar teleurstelling met vriendin Anne. Haar respons is warm en meelevend, vanaf het begin steunt ze Ben en Roos in de adoptieprocedure.*

Wanneer voor Roos de tweede keer een kinderloze Moederdag aanbreekt staat Anne onverwacht bij hen voor de deur met een verwenontbijt. Precies wat Roos op die lastige dag nodig heeft. Anne vraagt nooit aan Roos wanneer ze nu eindelijk eens een voorstel voor een kind krijgen. Roos is daar dankbaar voor, ze hoeft aan Anne geen verantwoording af te leggen over zaken waar ze toch geen grip op heeft en kan bij haar uithuilen als ze het even niet meer ziet zitten.

Wanneer Ben en Roos na ruim drie jaar wachten hun dochter Nicole kunnen ophalen benoemen ze Anne testamentair en in een notariële verklaring tot voogd voor hun kind voor het geval er met hen iets zou gebeuren. De zus van Roos trekt na de komst van Nicole bij, ze is dol op het meisje en vervult haar rol als tante met plezier.

In dit boek staat het adoptieproces beschreven zoals het volgens de formele procedure moet verlopen. Dat wil echter niet zeggen dat iedere adoptieprocedure in de praktijk hetzelfde strakke stramien volgt. Adoptie is maatwerk. Iedere nieuwe adoptieprocedure is een nieuwe afweging van het belang van het kind in het proces en van datgene dat de adoptieouders aan het betrokken kind kunnen bieden. U kunt dit boek dan ook het beste lezen als een leidraad hoe adoptie volgens alle *formele regels* moet verlopen en in het achterhoofd houden dat in de praktijk op details andere keuzes kunnen worden gemaakt omdat die het belang van het kind beter dienen.

Het proces van het adopteren duurt gemiddeld genomen lang en is kostbaar. In dit boek geef ik antwoord op het waarom van beide zaken. In hoofdstuk 1 geef ik in het kort de ontwikkeling van adoptie na de Tweede Wereldoorlog weer. Een aantal standpunten zoals we die nu kennen, komen voort uit deze periode. Het is dus nuttig om hier enige basiskennis over te hebben. Hoofdstuk 2 beschrijft het proces van adoptie in Nederland aan de hand van zestien stappen. Hiermee wordt al veel duidelijk over de lengte van het proces, de kosten die daarbij gemoeid zijn en de vele keuzes die gemaakt moeten worden, zowel door de wensouders als door de professionals. Niet ieder kind in een tehuis is adoptabel en niet iedere ouder is geschikt om ieder kind op te nemen. Om de vraag vanuit het kind en het aanbod vanuit de ouders bij elkaar te brengen is tijd nodig. Een aantal kernbegrippen worden in hoofdstuk 3 verder uitgediept. En in hoofdstuk 4 komen zaken aan bod die bij adoptie verder nog een rol spelen.

Voor de lezer heb ik één belangrijk voorbehoud. Dit boek is niet als blauwdruk te leggen op de adoptieprocedures vanuit de Verenigde

Staten. Dat heeft te maken met de keuzes die in dit land zijn gemaakt ten aanzien van het grondrecht van de afstandsouder om de adoptieouders te mogen kiezen. Hierin wordt weinig tot geen onderscheid gemaakt tussen nationale of internationale adoptieouders. Daarmee geeft de VS een andere invulling aan het begrip *subsidiariteit*, dan de andere landen die bij adoptie betrokken zijn. Het *Haags Adoptie Verdrag* staat dit toe.

In de hoofdstukken maak ik veel gebruik van voorbeelden. Deze komen allemaal uit mijn vijftienjarige praktijk als adoptiebemiddelaar. Situaties, namen van betrokkenen en kinderen zijn wel zodanig aangepast dat het niet mogelijk is om personen te identificeren. Als iemand zich denkt te herkennen, dan kan dit op niets anders dan toeval berusten. Met het beschrijven van realistische voorbeelden hoop ik u te kunnen laten zien dat het mogelijk is om ondanks de formele procedures, het kind niet uit het oog te verliezen. Ook onderbouwen de voorbeelden dat adoptie om maatwerk gaat binnen de kaders die wet- en regelgeving stellen.

Achter in dit boek treft u een begrippenlijst aan. De cursief gedrukte woorden zijn in deze lijst opgenomen. Ik hoop u zo aan de hand te kunnen nemen door de enorme hoeveelheid vaktermen. Alleen bij het eerste gebruik van het woord staat het cursief vermeld. In de voorbeelden is een begrip bij eerste gebruik juist niet cursief gedrukt.

.....

1.

Adoptiegeschiedenis van Nederland in vogelvlucht

De noodzaak om de geschiedenis te kennen

De huidige ideeën over adoptie zijn niet los te zien van gebeurtenissen die 70 jaar geleden plaatsvonden. Na de Tweede Wereldoorlog was er sprake van oorlogswezen op een schaal die Nederland niet eerder had meegemaakt. Thema's die steeds terugkeren in adoptie zijn terug te voeren naar die periode. Denk hierbij aan het ontstaan van *family life*, discussies over het respecteren van de oorspronkelijke etnische achtergrond en religie van het kind en het begrip dat zo veel verschillende interpretaties kent: het belang van het kind. Om de praktijk van nu te kunnen plaatsen is enige kennis van de historie nuttig.

Oorlogswezen en pleegkinderen

In de Tweede Wereldoorlog werden joodse Nederlanders via de Hollandse Schouwburg in Amsterdam weggevoerd naar de vernietigingskampen. De jongste kinderen werden voorafgaand aan hun deportatie opgevangen in de joodse crèche die tegenover de Hollandse Schouwburg was gevestigd. Verzetsstrijder, medeoprichter van de verzetskranten Vrij Nederland en Trouw en lerares, Gesina van der Molen, was op een warme zomerdag